

А.А.Ємець
доцент, кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник лабораторії методичного забезпечення
безперервної системної освіти школа-вищий навчальний заклад,
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди

ПРОБЛЕМИ ПОБУДОВИ І РЕАЛІЗАЦІЇ КУРСУ “ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА” В СУЧАСНОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ ВНЗ

Фундаментальна роль читання в ХІХ-ХХ століттях загальновідома. Повноцінна грамотність, начитаність виступали одним з необхідних компонентів будь-якої діяльності, яка пов'язана зі сприйняттям та усвідомленням візуальної інформації.

Розвиток нових інформаційних технологій тільки підвищує значущість читання в суспільстві. Опанування прийомів роботи з текстом відбувається паралельно з освоєнням нових форм подання знань, які пов'язані зі зчитуванням та переробкою екранної інформації.

Вимоги до освіченої людини змінюються. Поняття “грамотність” значно розширилось і вміщує в себе, крім формальної, ще й функціональну, комп'ютерну. У зв'язку з цим, починаючи з 80-х років ХХ століття, фахівці в галузі читання звернули увагу на проблему “функціональної неграмотності”, яка надзвичайно актуальна для багатьох країн світу.

За визначенням ЮНЕСКО, термін “функціональна неграмотність” вживається до будь-якої особи, яка значною мірою втратила навички читання й письма й нездатна до сприйняття короткого й нескладного тексту, що має відношення до повсякденного життя.

За В.П.Чудіною, “функціонально неписьменні - це “вторинно неписьменні” - тобто ті, хто вмів читати й писати, але якоюсь мірою втратив ці навички, у всякому разі, втратив їх настільки, щоб ефективно “функціонувати” в сучасному суспільстві” [5, 5]. Усі вони тією чи іншою мірою обмежені в культурному розвитку й відірвані від соціального й інтелектуального спілкування. Незалежно від віку, економічного становища й життєвого досвіду, функціонально неписьменну людину можна охарактеризувати в такий спосіб: слабе навчання в школі, негативне ставлення до установ культури через невміння користуватися ними й т.д. Крім того, такий людині важко розібратися в інструкціях до ліків або побутових приладів, допомогти власній дитині, коли в неї виникають проблеми в навчанні, проаналізувати передвиборчі програми тощо.

Зазвичай “функціонально неграмотними” стають люди із сімей емігрантів, ті, хто в побуті говорить “своєю” мовою, яка відрізняється від мови, якою прийнято говорити в країні. Однак з'ясувалося, що проблема “функціональної неграмотності” носить складний характер, і такими людьми можуть бути не тільки діти емігрантів, але й корінні жителі. Група людей, яка найближче стоїть до функціонально неписьменного або якоюсь мірою

співпадає з ними, називається “**слабкими читачами**”, для яких характерно "пасивне" читання. Сюди відносяться дорослі й діти, які не люблять читати.

За В.П.Чудіною, визначення “слабкий читач” указує на рівень оволодіння культурними навичками. Зазвичай “слабкого читача” уявляють як людину, яка не має часу для читання. У дійсності ж мова йде про причину психологічного характеру: читання не перетворилося в постійну звичку. Він читає час від часу й не витрачає на це багато часу, вважаючи це заняття недоцільним. В оточенні цієї людини найчастіше мало читають і рідко говорять (або взагалі не говорять) про книги. Для цієї категорії читачів світ культури перебуває за порогом власної неосвіченості: бібліотека викликає почуття боязкості й асоціюється з установою, призначеною для присвячених, книгарні також пропонують занадто великий вибір, що скоріше є перешкодою, ніж стимулом, що спонукає до читання. Шкільна літературна освіта, отримана в дитинстві, викликає скоріше відторгнення від літератури - багато в чому завдяки примусовому характеру навчання - і також не сприяє розвитку інтересу до читання й навичок самоосвіти. [5]

Наші дослідження показали що, якщо раніше наявність у групі студентів-“слабких читачів” були лише поодинокими випадками, то зараз спостерігається сумна тенденція постійного росту цієї категорії молоді. Болонська система передбачає збільшення самостійної роботи в навчанні студента. Для слабкого читача виконання самостійної роботи - тяжка праця. Для таких студентів характерні відсутність критичного мислення, невміння виділяти головне, конспектувати, складати тезовий план тощо. Звичайно, цю проблему треба розглядати на різних рівнях читацького розвитку від дошкільників, сім'ї до педагогів, які з ними спілкуються.

Мета нашої статті полягає в аналізі окремих рис портрету сучасного читача (дошкільника, молодшого школяра, студента – майбутнього вчителя початкових класів) і визначенні основних питань, пов'язаних з побудовою і ефективною реалізацією курсу “Дитяча література” в педагогічному ВНЗ.

Формування читаючої людини починається з раннього віку. На думку психологів, особливого значення набуває дошкільний і молодший шкільний період, коли закладаються основи формування грамотного читача. Дослідження австрійських учених показали, що, якщо дитина до 12 років не почала регулярно самостійно читати, читачем вона вже не стане.

Процес залучення до читання починається, насамперед, у сім'ї. Більше того, зараз вчені стверджують, що формування читача починається вже тоді, коли дитина ще не з'явилась на світ, коли вона складає єдине ціле зі своєю матір'ю. І жінка, яка читає своїй майбутній дитині книжки, створює кращі умови для формування позитивного ставлення до читання і книги. А потім, якщо дитина потрапить в позитивне читацьке оточення в сім'ї, навчальних закладах, можна сподіватися на появу нового читача.

На жаль, за даними сучасних досліджень, традиції сімейного читання, в основному, пішли в минуле. Це спричинено цілою низкою обставин. І економічна нестабільність суспільства, що призводить до колосального скорочення вільного часу дорослої людини і обмеження сімейних коштів на

придбання книжок. І зміна функцій художньої літератури, яка вже перестала бути “соціальним рупором”, а взяла на себе компенсаторну функцію (спрямовану на відпочинок, легке дозвілля) або прагматичну (пов’язану з пошуком інформації). Твори, які дорослі читають для відпочинку (детективи, жіночі романи), ні вузько спеціалізовані джерела інформації не підходять для обговорення і читання в сімейному колі. І, головне, читання перестає бути престижним заняттям. Тому особливе місце у формуванні майбутнього читача займають навчальні заклади, особливо початкова школа.

Щодо дитячого читання велика кількість фахівців почала бити тривогу з приводу змін, які відбуваються в цій сфері. Дослідники (В.П.Чудінова, О.І.Голубєва, Н.М.Сметаннікова, І.І.Тихомірова та інші) звертають увагу на те, що сьогодні змінилася модель читання.

Основні риси старої моделі читання, яка була характерна для ХХ століття: любов до читання (високий статус читання, престиж «людини-читача», обов'язковість регулярного читання); перевага в колі читання книжок, а не журналів; різноманітний репертуар читання, у якому представлені книги різних видів і жанрів; наявність домашньої бібліотеки [4]. Для молодших школярів ще було характерно: активне спілкування з ровесниками із приводу прочитаного; порівняно невелика частка літератури низької художньої значущості; позитивне ставлення до бібліотеки; наявність “літературних героїв”. Наше опитування учнів початкових класів показало, що відсутність у дитячій свідомості українських героїв - зразків для наслідування. Відповідно до рейтингу серед дитячої аудиторії найбільш популярними є зарубіжні герої Гаррі Поттер, Джеккі Чан, Герміона, А.Шварценегер. Стара модель читання на сьогодні практично не існує.

Серед досліджень, які проводить Лабораторія методичного забезпечення безперервної системної освіти школа-вищий навчальний заклад Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С.Сковороди протягом десяти років, особливе місце займає вивчення проблем, пов’язаних з читанням і книгою, читацькими інтересами дітей дошкільного віку, молодших школярів, підлітків і студентів факультету початкового навчання і дошкільного виховання.

Щодо дошкільників, спостерігається сумна тенденція: ще кілька років тому була частина дітей, яка не бажала читати і висловлювала негативне ставлення до навчання, зараз зафіксовані випадки, коли дитина, яка ще не вміє читати, вже ненавидить читання. Основними причинами цього є поспішність амбітних батьків у ранньому навчанні читати, помилкові методичні підходи, які не відповідають віковим особливостям дошкільників, а іноді й відсутність методики.

Гострим питанням постає проблема загального розвитку дошкільників. Сьогодні до школи приходять діти, які не знають загальновідомих народних казок (“Колобок”, “Ріпка” тощо), тому що їх батьки не читали, не розповідали і взагалі мало з ними розмовляли. Значно збільшилась кількість дітей, які мають вади мовлення.

Дослідження молодших школярів показали, що за останнє десятиріччя поступово збільшується кількість дітей, які зростають, так і не взявши в руки книжки для самостійного читання. На запитання: “Чи звертаєшся ти до бібліотеки?”, більше половини (65%) учнів відповіли, що взагалі не звертаються до бібліотеки, хоча 10% зазначили, що вони не звертаються до бібліотеки, тому що вдома мають дуже багато книжок.

За нашими опитуваннями, читацький кругозір учнів початкових класів, загальноосвітніх шкіл досить обмежений (3-6 прізвищ письменників). Молодші школярі традиційно називають письменників XIX століття (Т.Шевченко, Леся Українка, І.Франко), що не може не хвилювати, оскільки свідчить про те, що письменники XX-XXI століття не зафіксувалися в читацькому кругозорі. 54% учнів не можуть згадати жодної назви творів письменників, які входять в основне коло читання, 65% не можуть визначити тему їхніх творів.

Отримані нами дані співпадають з результатами дослідження старшого наукового співробітника Інституту педагогіки АПН України В.О.Мартиненко (2005 р.), яка серед іншого зазначила, що читацький інтерес учнів знизився за останні 10 років майже у 3-4 рази.

Результати моніторингових досліджень МОН України рівня навчальних досягнень учнів 2-х і 3-х класів з читання, метою яких було вивчення навчальних досягнень учнів з різних видів читацької діяльності показали, що кожний четвертий другокласник не володіє основними читацькими вміннями. У цілому тільки третина третьокласників правильно виконали всі завдання, спрямованні на з'ясування рівня читацьких умінь. [3]

Вивчення літературної обізнаності студентів факультету початкового навчання і дошкільного виховання, яке традиційно проводиться на початку курсу “Дитяча література”, показало, що більше половини опитаних не можуть правильно співвіднести заголовок і прізвище автора загальновідомих творів, припускаються помилок в розрізненні авторів XIX та XX століття (відповідаючи на запитання “Хто жив раніше: Т.Шевченко чи Остап Вишня”, впевнено обирають останнього), не можуть назвати прізвища сучасних письменників України. Серед українських письменників студенти називають переважно постаті XIX століття (Леся Українка, Іван Франко, Тарас Шевченко). Для порівняння: твори сучасних українських письменників в читанках для початкової школи займають близько 70%.

У студентів існує ілюзія обізнаності з творами дитячої літератури: дещо вони чули, дещо колись читали, дещо бачили на телеекрані (як правило, у вигляді анімаційних фільмів). На жаль, це не сприяє виникненню бажання самостійно звернутися до перечитування творів.

Сьогодні найбільшою проблемою є те, що студенти, які через кілька років придуть до школи і повинні будуть керувати дитячим читанням, самі не є справжніми читачами. Це перегукується із проблемами шкільного навчання. Серед тенденцій сучасної школи дуже турбує намагання вчителя контролювати, а не навчати. Сучасні вчителі менше розповідають на уроках. Частково це пов'язано із активними, але не завжди підготовленим впровадженням в навчальний процес новітніх технологій. Як може учень

початкових класів навчити інших, якщо він сам не вміє гарно розмовляти, до того ж інтенсивно розвивається лише він, а група, яка його слухає, залишається пасивно сприймаючою?

Протягом навчання в педагогічному університеті студенти повинні заповнити прогалини у власній літературній освіті. При цьому треба враховувати той факт, що в студентів цього факультету вибір фаху не пов'язаний з чітко сформованим інтересом до літератури чи іншої галузі культури, він зумовлений переважно психологічними мотивами (“подобається працювати з дітьми”). До речі ця тенденція спостерігається не тільки в ВНЗ України. За даними російських вчених, лише 8% студентів свідомо обирають цей фах.

Значні зміни, що відбулися у портреті сучасного читача, дещо корегують стратегію навчання студентів, які приходять до вищого навчального закладу.

На що треба звернути особливу увагу в літературознавчій підготовці студентів - майбутніх вчителів початкових класів? Зміни в сучасних підходах до навчання читати молодших школярів пов'язані з поступовою переорієнтацією уроків читання на літературне читання, введенням літературознавчого компонента в освітню систему початкової школи. Метод літературного читання, спрямований на вивчення твору як явища літератури, формування уявлення про літературу як виду мистецтва й системи, що має історико-соціальну основу, що виявляється через особистість письменника-творця, його погляди, літературні зв'язки з письменниками-сучасниками, а також існування даного твору в часі.

Важливим складником професійної підготовки майбутніх учителів до проведення уроків читання є предмет “Дитяча література з основами літературознавства”, який повинен забезпечити достатній рівень читацької діяльності і літературної освіти для наступного усвідомленого засвоєння методики читання, сприяти формуванню студента як особистості.

Без урахування специфіки художнього твору, без знання літературознавчих основ його аналізу, вчитель не в змозі грамотно будувати уроки, а значить й успішно здійснювати процес виховання дитини. Знання теорії літератури і набуття комплексу практичних навичок кваліфікованого читача є важливою умовою професійної роботи вчителя в сучасній системі навчання читати. Оволодіння спеціальною термінологією надає вчителю можливість звертатися за допомогою до літературознавчої критики. Але основний акцент має бути зроблено на практичному літературознавстві. Учитель молодших класів повинен демонструвати зразок читацької діяльності, розкривати способи роботи з текстом, виступати як кваліфікований читач, який вміє осмислювати твір, вести осмислений пошук необхідних джерел інформації.

Учитель початкових класів має знати історію дитячої літератури (української, російської, зарубіжної), процес її виникнення, становлення та сучасний стан, оскільки знання різної літератури є об'єктивним показником читацької самостійності, зрілості. Найбільш важливим для вчителя початкових класів є знання фольклору, літературної вітчизняної спадщини XIX-XX століть,

зарубіжної класики та творів видатних сучасних дитячих письменників. Літературне читання в початковій школі передбачає знайомство з колом дитячого читання у всьому розмаїтті тематики, авторського складу, видів, форм, творів. Учитель має вміти легко встановлювати зв'язки: автор-твір-тема, автор-твори-теми, тема-автори-твори. Але в курсі “Дитячої літератури” на це все відводиться лише два навчальних семестри, або 3 кредити (54 аудиторні години). Це недостатньо для того, щоб студенти, у яких не сформована читацька самостійність, які не мають великого читацького досвіду, опанували величезний за обсягом матеріал. Оптимальним є поступове формування читацького досвіду протягом всього терміну навчання.

Для організації роботи, спрямованої на залучення до читання, в школах США, Німеччини, Австрії, Великої Британії існує посада Вчителя Читання, який поєднує вміння вчителя, бібліотекаря, логопеда, психолога. Уроки читання мають як груповий, так й індивідуальний характер, їх мета – корегувати та запобігати проблемам читання, які заважають успішності в навчанні. У навчальних закладах Росії вводиться посада Організатора дитячого читання. Учитель початкових класів найбільш схильний до спілкування з дитиною-читачем, знання отримані ним під час вивчення спеціальних дисциплін дозволяють йому мати додаткову спеціалізацію керівника-організатора дитячого читання.

Учитель як керівник дитячого читання повинен знати: основні гігієнічні, фізіологічні, психологічні правила роботи з книгою; структуру книги як інструмента для читання; методи самостійної роботи з книгою; основні бібліотечно-бібліографічні засоби й посібники для дорослих читачів та дітей; коло дитячого читання сучасного школяра; програмові вимоги до роботи з колом читання дитини-читача в початковій школі.

Учитель як керівник дитячого читання повинен вміти: визначати зміст книги під час швидкого перегляду; орієнтуватися у системі бібліотечно-бібліографічних засобів під час вибору книги для читання; анотувати, рецензувати, реферувати, в тому числі дитячі книги, давати усний відзив про будь-яке видання; добирати матеріал за темою; складати і коментувати книжкову виставку (авторську і тематичну); аналізувати твори дитячої літератури; розповідати про будь-яку книгу та її автора з урахуванням особливостей сприйняття молодшого школяра; аналізувати коло читання читачів-початківців; складати й оформлювати бібліографічну картку на книгу, журнальну статтю; вести бібліографічну картотеку, складати рекомендаційний список книг, користуватись засобами бібліотечно-бібліографічної допомоги; працювати з науково-популярною, критичною, довідковою літературою.

На наш погляд, є нагальною вимогою часу, щоб на базі факультетів початкового навчання педагогічних університетів готували фахівців “вчитель початкових класів та організатор дитячого читання”. Підстав для цього у ВНЗ більш ніж достатньо.

Для вчителя важливим завданням є забезпечення літературного розвитку учня під впливом цілеспрямованого навчання. Це передбачає розуміння всіх складових літературного розвитку, до яких відносять рівень

сприйняття літератури, який є провідним показником, читацький кругозір - «начитаність», уміння діяти з текстом, розуміння поетичного мовлення, уміння на основі деталей відтворювати цілісний образ, наявність художнього смаку й естетичного ідеалу.

Однією з наочних, яскравих, кількісних характеристик підготовки дитини-читача є читацький кругозір, який пов'язаний з поняттям «коло дитячого читання», «коло навчального дитячого читання».

Поняття **“коло дитячого читання”** є досить визначеним у сучасній методиці, під ним розуміють розмаїття “творів, які читають (слухають читання) і сприймають діти... У коло дитячого читання входять фольклор, дитяча література, книги, які перейшли в дитяче читання, дитяча творчість, дитячі газети і журнали” [2, 247].

Коло дитячого читання явище рухоме й піддається різноманітним змінам у залежності від стану дитячої літератури й дитячого читання, вікових та індивідуальних особливостей дитини, від суспільних потреб і педагогічних настанов. Розвиток літератури припускає, що частина творів переходить зі століття в століття, складаючи ядро класичного дитячого читання, а частина залишається у своєму часі. Коло дитячого читання становлять твори, створені для дітей і твори загальної літератури, які історично ввійшли в коло дитячого читання. Його основа - найкращі твори усної народної творчості й літератури (класична й сучасна вітчизняна література, загальносвітова класика, видатні зразки зарубіжної літератури в перекладах, переказах і мовою оригіналу).

Коло дитячого читання регулюється рекомендаційною бібліографією, яка розставляє певні акценти, пов'язані із соціально-тимчасовими особливостями. Тому існує поняття “коло читання сучасної дитини” - соціально й історично задане для свого часу коло читання.

Школа не ставить завдання представити учню все сучасне коло читання. Серед її завдань:

- створення в дитини уявлень про розмаїття світу книжок за тематикою, авторському складу, жанрами, кількістю видань і т.д.
- формування мінімального рівня начитаності, достатнього для орієнтування в різноманітних джерелах інформації.
- допомога дітям в усвідомленні своїх читацьких можливостей, переваг, інтересів, у реалізації й розвитку їх за допомогою книги.

Саме ці завдання обумовлюють введення поняття “коло навчального читання молодшого школяра”. Воно визначається в державних програмах з читання й з позакласного читання і реалізується в підручниках з читання, в плануванні й методичних посібниках для вчителів.

У навчальних книгах представлений мінімально обмежений набір творів, з урахуванням певної морально-естетичного завдання. Ці твори дозволяють учням опанувати читацькими вміннями в обсязі, заданому програмою, і одержати досвід читання творів різних за жанром, авторському складу, які представляють різні епохи.

У сучасних педагогічних словниках поки що відсутнє поняття “читацький кругозір”, хоча реально воно використовується в педагогічній практиці. Спираючись на загальне визначення кругозору (за С.Гончаренком), під читацьким кругозором розуміємо уявлення, поняття та фактичні відомості про літературу, літературні твори, доступні учням на кожному етапі їх розумового розвитку.

Якщо коло дитячого читання – це об’єктивне явище, то читацький кругозір – це особистісне, властиве конкретному читачеві. Коло дитячого читання і читацький кругозір можуть не співпадати. До читацького кругозору можуть входити і книжки, які не призначені для дітей і не входять до кола дитячого читання (наприклад, фантастична література для дорослих).

Протягом навчання студенти повинні отримати системні знання щодо кола дитячого читання. При цьому треба врахувати, що, наприклад, для Слобожанщини характерна двомовність. У Харкові, за даними міського управління освіти, кількість шкіл з українською мовою навчання дорівнює кількості шкіл з російською, що необхідно врахувати в курсі “Дитячої літератури” для якісної підготовки фахівців.

Коло навчального читання, зафіксоване в підручниках з читання, допомагає зорієнтувати студентів у матеріалі для першочергового вивчення.

Аналіз сучасних підручників з українського читання для початкових шкіл з українською мовою навчання (2-4 клас) показав, що “Читанках” (упор. О.Я.Савченко) протягом навчання учні знайомляться з творчістю 135 авторів (120 українських та 15 зарубіжних). Українська література ХІХ ст. в підручниках представлена 13 письменниками (11% від загальної кількості авторів), українська література ХХ-ХХІ століття - 107 письменниками (89% від загальної кількості авторів). Найбільш повно представлено твори В.О.Сухомлинського (26), Грицька Бойка (21), Т.О.Коломієць (17). Твори Т.Г.Шевченка за період навчання з 2 по 4 клас зустрічаються 12 разів, а твори Лесі Українки – 9 разів.

Протягом навчання учні 2-4 класів шкіл з російською мовою навчання знайомляться за підручниками з українського читання (упор. О.Н.Хорошковська, Г.І.Охота та інші) з творчістю 151 українських та 3 зарубіжних авторів. У підручниках представлена творчість 5 українських письменників ХІХ ст. (Т.Шевченка, Л.Глібова, П.Грабовського, Лесі Українки, М.Коцюбинського (4% від загальної кількості авторів) та 146 письменників ХХ та ХХІ ст. (96%). У підручниках читання початкової школи представлено найбільше творів В.О.Сухомлинського (16) та Т.Г.Шевченка (8).

У “Читанках” 71 автор (59 % від загальної кількості авторів) представлений тільки одним твором (наприклад, О.Іваненко, О.Копиленко, В.Кава, Я.Стельмах). У підручниках з українського читання для шкіл з російською мовою навчання таких авторів 102 (68%). Найчастіше це письменники маловідомі, але одноразово пропонуються й такі письменники, як Н.Забіла, О.Донченко, Л.Компанієць, О.Копиленко, М.Коцюбинський М., В.Нестайко, Л.Письменна, Олена Пчілка. Відомо, що для запам’ятовування, необхідно не менше 7 пред’явлень. У “Читанках” не менше 7 разів

зустрічаються твори 18 письменників (15% від загальної кількості авторів, представлених у підручнику), це такі письменники, як Г.Бойко, В.Сухомлинський, Л.Костенко та інші, у підручниках для шкіл з російською мовою навчання таких авторів 2% (Шевченко Т., Сухомлинський В., Демченко Г.).

Учні шкіл з російською мовою навчання, які працюють за “Книгою для читання” (укладачі підручника для 2 класу Т.Д.Попова і І.М.Лапшина, для 3 і 4 класів – І.П.Гудзик) знайомляться з творчістю 165 письменників, серед яких 159 письменників – російські і перекладені російською українські (наприклад, Т.Шевченко, С.Жупанин). ХІХ століття представлено 20 письменниками, переважно поетами, ХХ і ХХІ – 145 авторами різних жанрів. У “Книгах для читання” 102 автора (62% від загальної кількості авторів) представлені тільки одним твором. Не менше 6-7 разів зустрічаються твори 7 авторів (А.Барто, М.Сладков, В.Берестов, Я.Акім).

Таким чином, учнів початкових класів шкіл з українською мовою навчання знайомляться з творами 135 авторів, а учнів шкіл з російською мовою навчання – 316. І для щоб учні початкової школи мали широкий читацький кругозір, учителю треба докласти додаткових зусиль. Без спеціальних вправ, без звертання вчителя до цього питання навіть оптимально дібране коло навчального дитячого читання не зробить якісних змін у читацькому кругозорі учнів. Ефективним варіантом вирішення цієї проблеми є уроки позакласного читання. Однак, сьогодні найчастіше ці уроки проводяться за певною збіркою і відрізняються від уроків “класного” читання тільки книжкою. Тоді як основним завданням позакласного читання є формування вміння орієнтуватися у великому розмаїтті існуючої дитячої літератури, вміти обрати книгу, яка відповідає власним читацьким інтересам. Звичайно, це вимагає від вчителя додаткових зусиль: треба шукати книжки, вимагати від учнів, щоб шукали вони, по іншому готуватися до уроку, регулярно відвідувати бібліотеку разом з учнями тощо. Учень, який неодноразово ходив до бібліотеки, не боїться її. Інакше, навіть ставши студентом, він буде відчувати незручність, невпевненість, і, якщо можливо, буде уникати її відвідування.

У курс дитячої літератури обов’язковим компонентом є сучасна література. У сучасній українській дитячій прозі можна виділити три групи письменників: це прозаїки досвідченого покоління (В.Нестайко, Ю.Ячейкін, Г.Малик), молоді дитячі прозаїки (Ю.Нікітінський, Н.Воскресенська, Т.Парнюк, А.Болото та ін.) та письменники дорослої аудиторії, деякі твори яких увійшли до кола дитячого читання (Любка Дереш, М. та С.Д’яченкі) У цілому дитяча сучасна література розвивається дещо однобічно. У прозі переважає казка та фантастична література, майже немає гарних реалістичних творів, недостатньо пізнавальної літератури (хоча енциклопедій надрукована велика кількість). Сучасні українські дитячі автори поки що мало звертаються до ігрової поезії. Ще у 80-х роках минулого століття А.Костецький зазначав, що в російській поезії надто багато гри словом заради самої гри, а в українській поезії саме цієї гри не вистачає.

Нагальною проблемою є розробка питань літературознавчої критики (поки що немає ні газети, ні журналу, який би цілеспрямовано аналізував дитячу літературу), формування центрів дитячої книги і дитячого читання, створення єдиного центру, який координував і узагальнював локальні дослідження окремих сторін читання, повернення у ВНЗ кафедр дитячої літератури.

Практичними результатами дослідження лабораторії методичного забезпечення безперервної системної освіти школа-вищий навчальний заклад Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С.Сковороди є підготовка посібників для початкової школи (“Вчуся читати”, “Учусь читати”, “Хвилинка”, “Минутка”), методичних посібників “Позакласне читання”, “Видатні українські письменники”.

У 2007 році видавництво “Основа” видало серію хрестоматій, які охоплюють увесь дошкільний період: “Малятам-немовлятам” (книга для читання дітям від народження до трьох років), “Малятам-дошкільнятам” (книга для читання дітям 4 року життя в дошкільних навчальних закладах і вдома), “Допитливим чомучкам” (5 рік життя), “Майбутнім першокласникам” (6 рік життя). Авторами є співробітники лабораторії А.А.Ємець, О.М.Коваленко, Л.П.Ткаченко, О.В.Шапка, Ю.С.Корбун, Т.В.Калашнікова, Є.М.Загуляєва.

У комплекті автори намагалися дотримуватися основних принципів формування кола дитячого читання (за З.О.Гриценко): психологічні (врахування вікових особливостей), педагогічні (доступність, наочність, динамічність, цікавість, виховна цінність), літературознавчі (наявність усіх родів літератури – проза, поезія, драма, різних видів словесного мистецтва – фольклору, літератури; розмаїття жанрів), історико-літературні (найкращі вітчизняні та зарубіжні твори, як минулих століть, так і сучасні; розмаїття авторських імен; тематичне розмаїття).

Подальшою перспективою є створення для студентів факультету початкового навчання і дошкільного виховання підручника “Дитяча література”, який, спираючись на дані наукових дослідження, допоможе у формуванні вчителя початкових класів і вихователя дошкільного закладу як керівників дитячого читання.

Література

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997.- 376с.
2. Гриценко З.А. Детская литература. Методика приобщения детей к чтению. М.: Изд. центр «Академия», 2004. – 320с.
3. Патрикеева О. Практична спрямованість знань, умінь і навичок молодших школярів: всеукраїнський моніторинг навчальних досягнень учнів початкової школи (2 та 3 класи) з математики, української мови, читання (2001-2004 рр.) // Моніторинг якості освіти: Становлення та розвиток в Україні: Рекомендації з освітньої політики. – К.: МОН України, 2004. – С.79-96.
4. Чудинова В.П. Детское чтение в переходный период: социодинамика процессов трансформации // Homo legens – 3: Сборник статей: Памяти

А.А.Леонтьева (1936-2004); Ред. Б.В.Бирюков. – М.: Школьная библиотека, 2006. – С.186-208.

5. Чудинова В.П. Чтение детей как национальная ценность // <http://teacher.fio.ru/news.php?n=28151&c=1441>.

Анотація

У статті розглядаються питання, пов'язані з вихованням читача - майбутнього вчителя початкових класів. Вивчення особливостей сучасних студентів і школярів в галузі читання дозволяє скорегувати програму курсу «Дитяча література».

Summary

In the article the questions connected to education of the reader - the future teacher of primaryschool are considered. Studying of features of modern students and schoolboys in the field of reading helps to correct the program of a course «the Literature for children».

Ключові слова: читання, формування читача, літературознавча обізнаність, коло читання, читацький кругозір.

Key words: reading, formation of the reader, awareness in history of literature, a circle of reading, a reader's outlook.